

“Çünkü sadece kazanmak mutlu etmez insanı, direnmek de mutlu eder”

Ahmet Büke, Sosyal Ayrıntılar Ansiklopedisi'nde bir yıl boyunca öyküler yazdı. ON8'deki ikinci kitabı "İnsan Kendine De İyi Gelir" bu öykülerden bir seçkiyle ve yeni öykülerin bir araya gelişiyle oluştu. Bir nevi blog tefrikası... Ahmet Büke sorularımızı yanıtladı...

HALİL TÜRKDEN
halilturkden@gmail.com

Onca tür arasından öyküyü tercih ettiğini anlatır mısın biraz...

Ailedeki büyüklerin hemen hepsi çok iyi hikâyeler anlatırdı. Hepsini yazmamıştı, ama dedem, babaannem, anneannem ve babam devraldıkları kültürle çok iyi hikâyeler anlatırlardı. Sonradan farkettim ki, anlatırları hikâyelerin sonradan hemen hepsi kurgulanmış. Duyduklarını biraz da kendilerinden bir şeyler katarak ve güncelleştirerek çevrelerine anlatırlardı.

1930'larda ilk radyo gelmiş Gördes'e ve o radyoyu da bir kahveye kurmuşlar. Köydeki herkes oturup haber dinliyor ve hepsi de merak ediyormuş bu radyonun nasıl çalıştığını ve sesi nasıl aktardığını. Gördes'in Ömer adında çocuğu vardı. Dedem de insanlara, "Ömer'in akşamdan radyonun içine girip saklandığını, ertesi gün düğmesini çevirdiğimizde, o düğmenin Ömer'in kulağına denk geldiğini ve radyoda aslında onun konuştuğunu," anlatmış. Buna inanarlardan biri de kahvede bir gün radyoyu parçalamış, "Ömer burada mı," diye. Ama radyonun gelişi, insanların onu merak ettiği ve haliyle radyonun tek oluşu, hepsi çok normal ve gerçekti.

İkinci Dünya Savaşı zamanlarında, dedem bir gün eve gelmiş ve babaanneme, "Adıyve, Rusya taraflarından büyük bir tank geliyormuş, iki minare boyunda, kimse önünde duramazmış. İki gün sonra Gördes'e geliyormuş," diye anlatmış. Babaannem de bunu bütün komşulara yaymış. Akşamında tüm komşular ağlıyormuş mahallede.

Babam da esnafta, gelen gidenlerle akşama kadar oturur, çay kahve içer ve hikâyeler anlatırdı. Benim biraz hikâyeyi tercih etmem çocukluğumla ilgili bir durum. Çevremdeki herkesin hikâyeyi anlatması, hikâyeyle yaşadığı, derdini de hikâyeyle aktardığı bir yerdi orası. Kurguydu pek çok şey ve ben de o kurgunun içine doğdum.

Çocukluktan itibaren bir şeyleri iyi gözlemlemek, merak ve görmeye meraklı olabilir mi? Ve elbette hatırlamakla... Öykü anlatıcısı olmak böyle bir şey herhalde, durum bakma hali...

O çok vardı. Babam da küçükken, tamsın tanımam iki kadın konuşurken gidip yanlarına onları dinlermiş. Ben de öyleydim ve kızım Zeynep de öyle şimdi. Hatta eşim, Zeyno'ya benim birilerini durup dinlerken, izlerkenki halimizin fotoğrafını çeker. Hem geçmişimle, hem de genetikle ilgili olabilir. Tabii hiç kimse yazmamış, yazmak bana nasip oldu.

İhtiyaç ve ilişki bağlamında, edebiyata alışverişin ne durumunda?

Bu biraz eski bir mesele benim için. Politik bir kuşaktan geliyorum. 70'leri çocukken geçirdim ve 1980 darbesi sonrası başlayan demokrasi mücadelesinin bir yerlerinde bulundum. Öğrenci derneklerinin yeni yeni kurulduğu zamanlar. Onların kurumsallaşması için verilen mücadele, kapatılmaları, Körfez Savaşı'nın patlaması... Tüm bunların kıyısında köşesinde durdum ve çok şey katıldım bana. Politik mücadele, o zamanlar dünyayı değiştirmenin araçlarından biriydi. Sonradan üniversite bitince, yaş ve konum icabı bunun koşulları değişti. Dünyaya dair bir söz söylemek ve bir değişim mümkünse onun bir parçası olmak nasıl olabilir diye kafa yorarken aklıma bu geldi. Daha iyi bir dünyaya ulaşmanın 100 yolu varsa bir tanesi de edebiyat, çünkü o da politik bir şey. Bu bağlamda seviyorum. Politik bir söz söyleme ihtiyacıydı edebiyat.

Bugünkü öykücü kuşağında, toplumsal meselelere eğilmede yetersizlik görürsünüz. Sen ne düşünüyorsunuz?

"Politik edebiyat kötürdür," algısı oluşmaya başladı. Bunun nedenleri var elbette. Bazı meseleler kişileşmeye başladı ve klişe oldukça herkes bundan uzak durmak istiyor. Ama aslında, edebiyatın kendisi politik. Yatak odalarımızdan gündelik hayata kadar her şey politik. Postmodern dünyada, söz söylemenin egemen olduğu ve her şeyin unufak olduğu bir dönemde edebiyatta da böyle bir algı var galiba. Politikleşmekten ya da politik söz söylemekten uzaklaşmanın edebiyatı koruyacağı yönünde bir algı oluştu. Ama halkın, son derece politik, iyi ve has edebiyat sayabileceğimiz metinler üretilebilir.

Haliyle, zamanın ruhunu da yansıtıyor...

Bunun kuşakla da alakalı olduğunu düşünüyorum. Ben ölüm oruçlarını yazdım, çünkü o dönemde aramızdan ayrılan arkadaşlarım var. Yurtta oturup çay içtiğim, sigara içtiğim arkadaşlarımdan bir kısmı dağda öldü, bir kısmı cezaevlerinde öldü, bir kısmı da uzuvlarını kaybetti. İçinden geldiğim bir kuşak ve haliyle içinden geçtiğim yaşlar bunlar. Bunları edebiyatta ifade etmem ontolojik bir şey. Edebiyatta politikliğin edebiyata zarar verdiğini düşünmüyorum. Edebiyatın kendine has bir yapısı

Ahmet Büke

Ben ölüm oruçlarını yazdım, çünkü o dönemde aramızdan ayrılan arkadaşlarım var. Yurtta oturup çay içtiğim, sigara içtiğim arkadaşlarımdan bir kısmı dağda öldü, bir kısmı cezaevlerinde öldü, bir kısmı da uzuvlarını kaybetti. Bunları edebiyatta ifade etmem ontolojik bir şey. Edebiyatta politikliğin edebiyata zarar verdiğini düşünmüyorum.

var ve özgün metinler ürettiği süreçte hiçbir sorun yok.

Seni okuyan gençler, gençlik yıllarında neler okuduğunu merak edeceklerdir...

Babam manüfaturacılık yapan bir esnafta, ama kitap okumayı çok seven ve kendine göre küçük de bir kütüphane si olan biriydi. Onun sayesinde eve 50 yıl boyunca bilfiil Cumhuriyet gazetesi girmiş. Taşrada Cumhuriyet gazetesi nin girdiği ve küçük bir kitaplığın olduğu bir köşe vaha gibidir. İlk orada okumaya başlamışım, hiç çocuk kitabı yoktu, ama Varlık Yayınları'nın eski kitapları vardı. Dünyada çocuk kitapları çıkıyordu elbette, ama biz Gördes'te ulaşamıyorduk.

Babamın o kitaplarından bir kısmını okuyarak başladığımı, pek de bir şey anlamadığımı hatırlıyorum. 8 yaşındaydım ve ilk okuduğum kitap, Şevket Süreyya Aydemir'in Suyu Arayan Adam'ıydı. Kitabı bitirdikten sonra, babama dönüp, "Baba iyi de burada

kimse suyu aramıyor ki," dediğimi hatırlıyorum. O da bana, "Zamanını harcama, büyüyünce anlarsın," demişti. Okuma hazrı burada. Anlamasam da, orada bir yerlerde, sayfalar arasında anlamadığım büyümlü bir dünyanın olduğunu keşfettim. Babam kitap isteğime yetişemeyince, Gördes'te kitaplar da satan gazeteciye, yanına çırak olarak girmeyi teklif ettim. Dedim ki, "Paraya ihtiyacım yok, çırak gireyim ve şu kitapları okuyayım." Kitapları kıvrımadan okumam karşılığında anlaştık.

Ya çizgi roman?

Çizgi roman çokça okuduğum bir şeydi ve zorarlı görüldü; hatta öğretmenimden birkaç defa dayak da yedim çizgi roman okuyorum diye. Tam tersi halbuki. Mahallede biz Teksasçıydık, bir de Tommikçiler vardı. Onlarla Ferdiçli Orhancı geğiği gibi epey dövüştük. Teksas'ı daha çok severdik, çünkü İngilizler'e karşı yurtsever bir duruşu vardı. Bizim aile de Gördes'te ilk Müdafai-i Hukuk Cemiyeti'ni kuranlar olduğu için oradan gelen bir damar vardı ve direkt Teksas'ı seçmiştik.

Sosyal Ayrıntılar Ansiklopedisi'nin hikâyesi neydi peki?

Üniversitede aynı yurtlarda kalan, aynı öğrenci derneklerinde mücadele eden 15 kişilik bir arkadaş grubuyduk. Aşağı yukarı aynı sınıfta maruz kaldık ve aynı sevinçleri yaşadık. Okul bitince 15 kişilik ekip dünyanın farklı yerlerine dağıldı. Amerika'ya, İstanbul'a, Ankara'ya ve benim gibi İzmir'e... Hayatın telaşlıya farklı bölgelere yerleşenler oldu. Arkadaşlarımdan Haluk (Kalafat), bir gün mail grubu kurmuş ve birbirimizden kopmamak adına bu gruptan haberleşebileceğimizi söylemişti. Herkes oraya yazarken, ben yine gülelim diye uydurduğum hikâyeler

anlatmaya başladım. Yıl 1999 diye anımsıyorum, içlerinden birisi «Dünyada blog diye bir şey var, Amerika'da herkes bununla ilgileniyor ve ücretsiz," demişti. Bunun üzerine birbirimize eski ansiklopedilerden ilginç şeyler bulup yazıyorduk. Sonunda, abuk sabuk ayrıntılar buluyoruz diye, "Sosyal Ayrıntılar Ansiklopedisi" adında bir blog açalım dedik.

Hayatımızda bizi etkileyen, unutulmuş, ama izi bir yerlerde olan sosyal ayrıntıların bir yerlere kaydedilmesi fikri, 1999'da yaptığımız bir işti. O benim hep aklımdaydı, bir öyküde de geçer hatta. Dolayısıyla, kolektif bir işti çıkış noktası.

Bakkal Nihat, Arap Hatçam TeYZe, Berber Kazım... Normal ve absürd olanın boyut değiştirdiği bir çağda, nerede nasıl yaşar, ne yer ne içerler bu karakterler?

Hemen hepsi çocukluğumdan gelen gerçek karakterler. Arap Hatçam TeYZe bizim komşumuzdu. Büyükdedesini hacca giden biri oradan köle olarak almış, azad etmiş ve buraya getirip evlendirmiş sevabına. Hatçam TeYZe o damardan gelen biriydi. Biz yürüğüz ve şamanlıktan kalan bir adet vardır. Mart ayında kadınlar bir bilezik takarlar, "mart karası" derler ona. Mart ayında sert gelen güneş tarlada çalışan kadınların tenini karartır. Onlar da "mart karasını" takarlarsa tenlerinin kararacağına inanırlar. Arap Hatçam TeYZe de takardı, ama zenciydi zaten. O mevsim geldiğinde, dedem pencereden bakar ve "Arap Hatçam mart karası takmış yine," derdi.

Bakkal Nihat da öyle, çocukluğumdaki gerçek karakterlerdendi. Hem iyi hem kötüyü içinde barındıran, koşullara göre davranan insanlar. Dedem bana bir gün, "Bu hayatta iyi ve kötü

yoktur; iyi koşullar ve kötü koşullar vardır," dedi. "Bir savaş durumunda çok sevdiğin komşun sana kötü davranabilir, çünkü ekmeç yoktur, açlık vardır," demişti. Benim hayatta ilk öğrendiğim ders buydu. Bugün edebiyata taşıdığım insan duygusu da bu aslında. İyi ve kötü insanlar var, ama bunu koşullar ortaya çıkarı.

"Yeşil Abi İyidir-de Tariş Direnişi, anne babamın Alsancak Stadi'ndeki ters kelepçeyle tutuluşları; -12 Eylül: Eşek Heykeli Diktik"teki polis portresi, Türkiye Solunun Uzun Tarihi, Kıbrıs Harekâtı...

Bu öyküleri gençler de okuyacak. Eğer severse o öyküyü, içinde anlamadığı yerleri araştırarak. Bilmediği şeyleri internete yazıp ne olduğunu öğrenmeyi seven ve isteyen bir kuşak var. Bu gençler Tariş olaylarını internette aratsa, bulsa ve okusa, neler olduğunu öğrense onun için yeni bir anlama ve öğrenme yöntemi oluşacak. Aynı zamanda kuşaklar arası kopukluğun ve tarihin taşınmama derdinin ilacı olabilir.

Cinayetin, kötülüğün hakim olduğu bir toplumda sert bir gerçekçiliğin, ama doğal da bir huzurluğun var...

Bunları yaparken, kızım na ne bırakacağımı düşünürüm. Muhtemelen o da zor bir ülkede yaşayacak. Ama hayatta kalmasını ve bu ülkede mutlu olmasını istiyorum. Tüm bunlarla başa çıkmayı öğrenmesini çok isterim. Belki yazdıklarım bunları düşündürtebilir: Evet, zor bir ülkedydi, ama güzel tarafları da var ve burada ayakta kalabilir, yaşayabilir, direnebilir insan. Direndiği için kendini mutlu hissedebilir. Çünkü sadece kazanmak mutlu etmez insanı, aslında direnmek de mutlu eder. Onun hazza da ayakta tutar. Bunun bir yolu da, biraz mizah, biraz edebiyat...

Helvadan kurma zeytinlere, ayva hoşafına... Geleneksele sarılma halin, bugünün sesinin yankılandığı... Bellek işçiliği nedir bu?

Galiba yitip gümesini istemiyorum. Yemekle ilgili çok şey geçer öykülerimde. Biraz bizim hem Ege'nin hem de ailenin mutfakta yaşayışıyla ilgili. Önemli konular da mutfakta konuşulur, en fazla zaman da orada geçirilir. Babannem "Hayatta ya yiyip duracaksın, ya da sayıp duracaksın. Biz sayacak kadar zengin olmadığımızı göre, bari yiyip duralım," derdi. Hayatın o tarafının da kaybolup gümesini istemiyorum. Ayaküstü bir şeyler yiyerek yaşıyoruz artık ve bir süre sonra nasıl yemek yiyorsan öyle yaşamaya başlıyorsun. Hakikaten yediği şeyler ve yeme biçimi insanı belirliyor.

Öykülerle bir yerlerde saklanmış gibisin. Gerçeklikle dokunan yerleri okurunun merak etmesi nasıl bir his?

Aslında her öykünün bir yerinde olurum. Bazen oradaki karınca ya da masa oluyorum, bazense kahramanı oluyorum. Ama hepsi ben değilim tabii ki. Biraz Hitchcock gibi benim durumum da, o da yönetmeni olmasına rağmen, bir sahneden geçer gider. O biraz da ihtiyaç galiba. Yazmak çoğu zaman parçası haline getirmiyor, yabancılaştırıyor da. Yazıyor ve bırakıyoruz. Kopan şeyin içinde bir parça olursak, ancak o zaman devam edebilir o hikâyeye.

İngiltere ustalıkla oynuyorsun ki öyküde bunu yapmak çok tehlikeli, şiir gibi imge oyununa müsaade etmeyen bir tür.

Devam edecek mi imgelerle dansın?

Benim yazma maceram dönemlerle ilgili. Hayatımın belli dönemlerine göre başka şeyler yazmışımdır. İstanbul'da yaşayışın ya da kızımın doğumunu sonrası farklıdır mesela. Seviyoruz onlarla oynamayı. İmgelerle kendimi iyi ifade ettiğimi, öyküye derinlik kattığımı ve güçlendirdiğimi hissediyorum.

"Yüklük" de o imgelerden biri, başta da var son cümlelerinde de... Neyi temsil ediyor?

Yüklük, çocukluğumla ilgili bir imge. Babannemin bir odası vardı ve girilmesiy zor, girmemizi istemediği bir odaydı. Odada da en sevdiğim yer yüklüktü, o yüklüğün kapaklarını kapatıp, içindeki yorganların en altına girer, orada uyur kalırdım. Hayaller kurarken, çizgi roman okurken. O yüklüğe girmek, saklanmak, yüklükteki hammeli kokusu, anne rahmine dönüş duygusu...

TEK KELİME SORUCEVAP

İzmir: İzzizlik

Mahalle: Babaanne

Aile: Kahvaltı

Dede: İkinci Dünya Harbi

Melihat Gülses: Radyo pilleri

Zeyno: Sahnecak

Öykü: Anne sütü

Blog: Pazartesi

Arap Hatçam TeYZe: Hınzırlık

Bakkal Nihat: Gofret

Helva: Helva kağıdı

Z.: Hayat